

Spoorwegtijdperken in Duitsland

vertaling: FEBELRAIL en de NEDERLANDSE MODELSPoor FEDERATIE

NEM**806****D**

blad 1 van 5

Documentatie

uitgave 1996 vertaling 1999

1. Algemeen

In de ontwikkeling van de spoorwegen tekenden zich duidelijk tijdperken af die door technische mijlpalen en wisselende maatschappelijke structuren worden gekarakteriseerd. Deze tijdperken komen tot uiting in zowel het aanzien van spoorlijnen, bijvoorbeeld in de infrastructuur en het seinwezen, als in de uitvoering, kleur en opschriften van het materieel. Op die manier kunnen modelspoorwegen volgens hun thema, de aankleding en het ingezette materieel in een bepaald tijdperk worden ondergebracht.

2. Onderverdeling

Modelspoorwegen naar Europees voorbeeld kunnen worden verdeeld in vijf tijdperken (zie NEM 800) die doorgaans niet scherp zijn af te bakenen; meestal overlappen de overgangen elkaar en zijn zij slechts op delen verschillend.

Talrijke tussentijdse veranderingen in het uiterlijk van de spoorwegen vereisen een verdere onderverdeling in perioden. Deze zijn echter gezien de verschillende ontwikkelingen slechts geldig per land. Deze norm beschrijft de tijdperk- en periode-indeling in Duitsland.

3. Aanduiding en gebruik

De tijdperken worden overeenkomstig NEM 800 met Romeinse cijfers aangeduid. De perioden worden door kleine letters aangegeven en worden aan de Romeinse cijfers van de tijdperkindeling toegevoegd (bijvoorbeeld: "tijdperk IVb").

Een tijdperkaanduiding zonder lettertoevoeging verwijst naar de met een * aangeduide periode. Als modellen in een andere periode kunnen worden ingedeeld, moet altijd de lettertoevoeging worden gebruikt.

Fabrikanten van modelspoorartikelen wordt aanbevolen te letten op een juiste tijdperkgebonden uitvoering en in hun catalogi het betreffende tijdperk aan te geven.

4. Tijdtafels

De belangrijkste gebeurtenissen binnen een periode zijn trefwoordsgewijs aangegeven. De aanvang van bepaalde gebeurtenissen en ontwikkelingen stemt niet altijd overeen met het begin van een periode.

De belangrijkste verschillen binnen de tijdperken en perioden worden daarom gedetailleerd in groepen en tijdtafels verdeeld. Deze tijdtafels bevatten verwijzingen naar verdere publicaties en kunnen afzonderlijk, als vervollediging op deze norm, worden aangeschaft.

aanduiding en tijdsbestek	kenmerken
Tijdperk I 1835-1920	Tijdperk van de regionale maatschappijen Tijdperk van de spoorwegbouw van het begin tot voltooiing van een samenhangend spoorwegnet. Ontstaan van grote staatsspoorwegnetten en talrijke geprivatiseerde spoorlijnen met meestal regionale betekenis. Ontwikkeling van de stoomlocomotief tot aan het basisconcept. Kleurrijke locomotieven en rijtuigen.
periode a 1835-1875	Ontstaan van "Territorialeisenbahnen" met geprivatiseerd- of staatsspoorwegkarakter. Verdere ontwikkeling van de spoorwegbouw tot aan de voltooiing van een samenhangend basisnet. Ontwikkeling van verschillende concepten van de stoomlocomotief.
periode b 1875-1895	Ontstaan van negen grote staatsspoorwegnetten in Pruisen, Beieren, Sachsen, Württemberg, Baden, Hessen, Mecklenburg, Oidenburg en Elsas-Lotharingen. Vervollediging van het spoorwegnet. Eerste "Nebenbahnen" ("Sekundärbahnen"), alsook "Klein-" en "Lokalbahnen" ("Tertiärbahnen"). Eerste smalspoorlijnen. Ontwikkeling van de compoundlocomotief en van de tenderlocomotief. Eerste Pruisische normen voor de bouw van rollend materieel. Gebruik van vier kleuren voor de klassen (geel, groen, bruin en grijs) in Pruisen. Ingebruikname van de doorgaande luchtdrukrem voor personentreinen.
periode c 1895-1910 (*)	Beëindiging van de bouw van het spoorwegnet. Reorganisatie van de staatsspoorwegen. Gemeenschappelijk beheer van de Preussisch-Hessische staatsspoorwegen. Vergaande standaardisering in het spoorwegwezen door bouw-en bedrijfsvoorschriften, seinreglementen, dienstvoorschriften, technische dienst (TE). Ontwikkeling van de stoomlocomotief met oververhitter. Eerste motorrijtuigen met verbrandingsmotoren en accumulatorrijtuigen. Ingebruikname van vierassige sneltreinrijtuigen.
periode d 1910-1920	Stagnatie in de ontwikkeling door de Eerste Wereldoorlog. Zwarte beschildering van de locomotieven in Pruisen. Grote sneltreinlocomotieven verschijnen. Eerste elektrische spoorlijnen. Oprichting van de Mitropa. Personenrijtuigen worden standaard olijfgroen. Ontwikkeling van goederenwagens van het type "Verband". Vrije uitwisseling van goederenwagens ("Deutscher Staatsbahnwagenverband"). Ingebruikname van de doorgaande luchtdrukrem voor goederentreinen.

aanduiding en tijdsbestek	kenmerken
Tijdperk II 1920-1950	Tijdperk van de Reichsbahn Overname van de Duitse spoorwegen door het Rijk. Ontwikkeling van standaardtypen voor locomotieven, rijtuigen en wagens. Uitbreiding van het elektrisch bedrijf en verdere ontwikkeling van motorrijtuigen. Standaardisering van de bouw- en bedrijfsvoorschriften en van de beschildering van het materieel en opschriften. Verscheidenheid in het materieelpark door materieel uit tijdperk I.
periode a 1920-1925	Overname van de staatsspoorwegen door het Rijk. Oprichting van Reichsbahndirecties. Eerste programma voor elektrische locomotieven. Eerste standaardpersonenrijtuigen. Personenrijtuigen zijn bruin/groen. Ontwikkeling van goederenwagens van het type "Austausch". "Deutsche Reichsbahn" en district/serie-aanduiding op goederenwagens. Vereenvoudiging van de waguutwisseling ten gevolge van internationale overeenkomsten (RIC, RIV).
periode b 1925-1937 (*)1	Periode van de "Deutschen Reichsbahn-Gesellschaft" DRG. Opheffing van de groep Beieren. Ver Nummering van stoom- en elektrische locomotieven, ontwikkeling van de standaard stoomlocomotief, eerste sneltreinmotorrijtuigen. Ver Nummering van de personenrijtuigen (wijzigingen in 1930). Afschaffing van de vierde klasse, ingebruikname van holle buffers met plunjers. Mitropa-slaap- en restauratierijtuigen bordeauxrood. Goederenwagens uitgerust met doorgaande luchtdrukrem.
Periode c 1937-1950	Inlijving van de "Eisenbahnen des Saarlandes" en "Österreichischen Bundesbahnen". Wijziging van het seinreglement. "Reichsadler" op tractiematerieel en personenrijtuigen. Personenrijtuigen worden flesgroen, gewijzigde opschriften. Ontwikkeling van "Kriegslokomotiven", nood-rijtuigen en goederenwagens. Na het beëindigen van de oorlog worden de "Reichsembleme" van het materieel en de bouwwerken verwijderd. Beëindiging van het elektrische bedrijf in de Sovjet-Russische bezettingszone.

Opmerking

1) Ter onderscheiding van de DR uit de tijdperken III en IV wordt meestal de afkorting DRG voor het hele tijdperk II gebruikt.

aanduiding en tijdsbestek	Kenmerken	
Tijdperk III 1949-1970	Vroege tijdperk van de "Bundesbahn" (D) en "Reichsbahn" (DDR) Van elkaar onafhankelijke opbouw en modernisering van het spoorwegwezen in de "Bundesrepublik Deutschland" en de "Deutschen Demokratischen Republik". Fase van structuurwijzigingen door het vergroten van het diesel- en elektrische treinbedrijf en door geleidelijke vermindering van de stoomlocomotiefdienst. Ontwikkeling van een modern materieelpark en nieuwe veiligheidstechnieken.	
	DB	DR
periode a 1949-1956	Op het grondgebied van de "Bundesrepublik Deutschland" wordt de naam "Deutsche Reichsbahn" gewijzigd in "Deutsche Bundesbahn". Eerste "Neubau"-stoomlocomotieven. Opzet van het "blauwe F-treinennet". Ver Nummering van de akku- en verbrandingsmotorrijtuigen. Drieklassensysteem bij het reizigersvervoer. Bij de goederenwagens toevoeging van de bezettingszone aan de DR-registratie en nieuwe DB-registratie (nieuw nummerschema)	Onafhankelijk bestuur van de "Deutsche Reichsbahn" op het grondgebied van de "Deutschen Demokratischen Republik". Nationalisatie van geprivatiseerde spoorwegen. Verbouwing van stoomlocomotieven tot verbranding van poederkolen. Drieklassensysteem bij het reizigersvervoer. Inzet van dubbeldekstreinen in een groot gebied. Bij de goederenwagens toevoeging van de bezettingszone aan de DR-registratie en nieuwe DR-registratie (nieuw nummerschema)
Periode b 1956-1970 (*)	Afname van de inzet van stoomlocomotieven, uitbreiding van het diesel- en elektrische bedrijf. Nieuwe ketels voor stoomlocomotieven en verbouwing tot verbranding van olie. Seriematige aanschaf van diesel- en elektrische locomotieven. Begin TEE-net. Nieuw seinreglement: introductie frontsein met drie lichten. Tweeklassensysteem bij het reizigersvervoer, 1e klas herkenningslijn. Kleur personenrijtuigen chroomoxydegroen. Verbouwingsprogramma voor buurtverkeerrijtuigen. DB-logo ingevoerd.	Nieuwbouw en reconstructie van stoomlocomotieven. Seriematige bouw van nieuwe stoomlocomotieven. Seriematige aanschaf van diesellocomotieven. Wederopbouw van het elektrische spoorwegnet. Nieuw seinreglement: introductie frontsein met drie lichten. Tweeklassensysteem bij het reizigersvervoer, 1e klas herkenningslijn. Nieuwe registratie personenrijtuigen. Verbouwing van personenrijtuigen ("Reko"- en moderniseringsprogramma). DR-logo ingevoerd. OPW-goederenwagenvereniging opgericht.

aanduiding en tijdsbestek	Kenmerken	
Tijdperk IV 1970-1990	Latere tijdperk van de "Bundesbahn" (D) en "Reichsbahn" (DDR) Vergaande afsluiting van de tractiewisseling op diesel- en elektrischbedrijf. Toepassing internationaal overeengekomen materieelregistraties. Nieuwe kleurstelling van het materieel.	
	DB	DR
Periode a 1970-1980	Nieuw registratiesysteem van het tractiematerieel volgens internationale afspraken. Opzet Inter-City-net met een klasse. Nieuw personenrijtuig- en goederenwagenregistratiesysteem volgens internationale afspraken. Proef "Pop"-kleurstelling bij personenrijtuigen. Geleidelijke overgang op een nieuw kleurenschema voor tractievoertuigen en personenrijtuigen (beige-rood respectievelijk beige-turkoois). Laatste dienst van personenrijtuigen met instelbare vaste assen.	Nieuw registratiesysteem van het tractiematerieel volgens internationale afspraken. Nieuw kleurenschema voor tractievoertuigen. Laatste dienst van olie gestookte stoomlocomotieven. Nieuw personenrijtuig- en goederenwagenregistratiesysteem volgens internationale afspraken. Samenstelling van een "Traditions"-materieelpark.
Periode b 1980-1990 (*)	Overgang op een nieuw kleurenschema voor tractievoertuigen en personenrijtuigen grotendeels afgesloten. Inter-City-treinen met twee klassensysteem. Internationaal goederenwagenregistratiesysteem gewijzigd.	Laatste normaalsporige stoomtractie. Nieuw kleurenschema voor personenrijtuigen (ree-bruin/beige/oranje). Laatste dienst van personenrijtuigen met instelbare vaste assen. Internationaal goederenwagenregistratiesysteem gewijzigd.
Tijdperk V vanaf 1990	Tijdperk van de "Deutsche Bahn AG" Samenwerking tussen de beide Duitse spoorwegbedrijven en omzetting in "Deutsche bahn AG". Start ICE-verkeer. Een op inzet georiënteerd kleurenschema van het materieel.	
Periode a 1990-1994	Samenwerking en eerste aanpassingsmaatregelen van beide Duitse spoorwegmaatschappijen. Voor locomotieven (rood) en bepaalde treinstellen alsmede personenrijtuigen op inzet georiënteerd (vier herkenningkleuren) nieuw kleurenschema van de DB; gedeeltelijk door de DR overgenomen. Aanpassing van de registratie van de tractievoertuigen van de DR aan het schema van de DB. Start ICE-verkeer. Eerste treinstellen met kantelbakmechanisme. Internationaal goederenwagenregistratiesysteem gewijzigd.	
Periode b vanaf 1994 (*)	Samenvoeging van de DB en DR tot "Deutsche Bahn AG". Nieuw firmalogo. Standaard gebruik van het DB-kleurenschema van tractievoertuigen en personenrijtuigen. Opzet van een nieuw kleurenschema (rood) voor goederenwagens.	